

МИРО ВУКСАНОВИЋ

ОДИВЕ ДУЊА И ПЕКА

1.

На други дан Божића, док слушам Моцартову *Фиџарову женидбу* на сателитском ТВ-програму, не знам чијем, али помало шушти, квари гласове, док сам на троседу, у папучама које сам једва нашао, све ми чешће зебу ноге ако се не крећем, а *није до лоше циркулације*, све је одлично, осећам, док држим дебелу књигу о дробњачким породицама, на коленима, и имам поред себе, с десне стране, отворену, копирану *Књигу Лубурића* (како је говорио Бошко Дуловић, док сам био веома млад и није ми дао књигу да читам, бојао се да је извади из закључаног сандука, из бајуна), док се све то комеша као започета реченица, гледам у бели лист, а-пет величине, лепо срезан, али бескрајно празан. Помишљам како бих могао да белило прекријем ћириличким писмом, овако као што чиним, разговетно, читљивим словима, да је лакше прекуцати, да се не мучи дама с дугим прстима, и прижељкујем да то *прекривање* буде успешно, да га још неко, осим мене и даме која мора, некад, у самоћи, прочита и каже лепу реч. Знам да раст година води у опширност, у досаду, у смарање.

Почетак ми је, види се, одвишан. Ако неко пита откуда је, требало би рећи да морам имати припрему за писање, као скакач с даске у воду – када се намешта и опире на врхове прстију, диже руке, удише дубоко, таји, замишља како ће бућнути.

Ако неко прочита претходни став, сигурно неће више имати приговор.

2.

Проматрам исписани и два пута подвучени радни наслов. Одвећ је једноставан, можда и нејасан. Може неко помислити да је Дуња воћка (која се држи у девојачким хаљинама, зими, у ковчегу удадбеном, јер дуња дуго траје, споро труне) и неко може рећи да је Пека (с отегнутим е, као сека, као река), да је то пека (са брзим е, као звука, као кућа, још брже, можда), а пека је оно што остане после печења ракије, у казану (у коју се боје фањеле, шалови, рукавице и други плетени, од сукна најчешће, делови одеће, па све буде жуто; гледао сам Тетковиће, целу фамилију, на морачкој Јели, на самку, око куће више пута и чесме, све на њима из пеке повађено). Требало би овако померање акцента да буде важно за моју приповетку. И требало би наизменично да прикажем, кроз одломке, две жене, две томићке одиве, Дуњу и Пеку. Још се двоумим да ли да их одвојим, да имам две кратке приче, али немам кључ за непонављани опис њиховог превишког порекла. Морам на почетак с обема, с истим родословним низом.

Требало би да размрсим, не да мрсим. (Ово је испало неспретно. Мрсити има више значења. Може неко, после божићног поста, помислити на храну. Размрсити, такође, може одвести на споредни пут. Хтео сам рећи – на споредницу – али сам ту реч већ потрошио. Да нисам учтиван рекао бих да сам мрсомуд. Тако бих одмах оценио своје приповедање. Ако их буде, ако престанем с овим *ако, гок, кага...*)

3.

Под бројем два, малопре, поменуо сам *превишко ѿорекло*. Треба га и другима објаснити. Реч је о Превишу, месту крај Шавника, са старом црквом која има *једнојона* врата од камена, од једне дебеле и усправљене, оклесане плоче. Нисам ишао да видим та древна врата, али сам о њима читао и слушао. На цркви има натпис. Једва га је читао Лубурић пре осамдесетак година и каже да у њему *разбирају се имена: Михаил, кнез Тома и неко женско име с ѿрезименом Добрунича*. Други пишу да је Добрунича заправо друга кнежева жена, да је она 1627. подигла превишку цркву. Све се сложило као камени зид у превишком скоро напуштеном храму. Увек ми се допадало име Превиш. Гледам сваке године с пута који пролази кроз Добра Села како се превијају косе у Превишу, а нисам преко њих. О Превишу је и Слободан Селенић. Тамо је ишао, лети. Имао пријатеље. У својим романима испричао је како се деру овце на мешину, какав је превишки скоруп. Облизивао

се док о томе говори и десном руком померао прамен с чела, за столом, у кафани, у Ђевђелији, када је била скупштина на списатељи-те на Југославија, када смо са Бошком Петровићем, 1988. године, помињали цео посао Конеског и струшку поруку из хотела која је госте обавештавала да *од 9 до 11 има да нема вода*. Итд. (*и ишака најшака*).

4.

И поменуо сам, под бројем два, *ѿомићке одиве*, а под бројем три кнеза Тому (с брзим акцентом, као кома, као соба). Тако сам као и сваки искусни приповедач успоставио логичку везу између одељка и наслова над њима. (Тек ће бити неспоразума ако читање не прекинете или ако ме за руку не придржите.) Од Томе су Томићи на Превишу, у Дробњаку. Ту су дошли с Дубровска (то је према Пиви). Одатле су неки Томићи одселили у Србију, а неки у Горњу Буковицу и Провалију, где су им били катуни, некад. То није далеко од Превиша и све је под Дурмитором. (За сваку причу је важно знати где јој је место радње. Да не би дошле забуне. Има Томића на више места. Има их и у Тимару, под Буковицом, близу, па нису с превишким Томићима у сродству.) Превишки Томићи су имали кнезове, војводе, хајдуке, свештенике, политичаре, писце... Понављали су исто име па је тешко пратити родослове. Најчешћи је Шћепан. Један од њих, да не би отишао од очију, прозван је Амза. Има о томе код Вука. Наводи примере заштитних имена и прво му је: Мустафа Вуксановић. Не каже где га је чуо. Један Томић је имао занимљиве иницијале. Потписивао се И.Т.Т.Д. У новосадском *Новом добу* и другде. То се чита Исаило Трипков Томић Дробњак. Није бреновао књаза Николу. Био је у затвору. После се, у присмотрама, осамљен, убио на Превишу. Брат му је Милутин Томић чији је псеудоним – Никац од Ровина. Написао је књиге *о ђеићима у ѿарламенију* (духовито) и *о ђеићима ван ѿарламенија* (још духовитије), неуспешно се кандидовао за посланика и тако. А Светозар Томић, београдски професор, сенатор, био је важна личност за уједињење Црне Горе и Србије (*не чула ми се ријеч у референдумској цг години*).

5.

Имају заслужни Томићи своју *чијулу* (неко каже и *чијуља*), а то је родословна грана, дрво на којем расту имена. Преписујем две реченице:

Чийула Томића је до 1837. бројила 611 имена. Женских нема.

Будите срећни што сте се овако брзо ишчупали испод томићког именика и што нисам о њима колико би требало, колико бих могао. Само на опеваног хајдука Мијата Томића који је погинуо у Бобову код Пљеваља требало би потрошити барем два овдашња броја. Ја сам, међутим, мимо брђанских обичаја, на своју руку, поменуо Томиће које њихови сродници ретко помињу (осим Светозара). Није тамо на цени писменост, јер је писмености мало било. Бројиле су се одсечене главе, јер их је доста било. Зато у сваком причању (да гусле оставимо на чивији обешене, иначе...) реч иде на нечији закољак, најчешће на Мљетичак (када смо у Дробњачку и околини), најчешће иде на опкољавање шатора, у ноћ, крај омара, на главицу, у јесен 1840. године. Зато и моје реченице тамо свраћају. На другим местима, па – и овде. Зар би могао Његош остварити свој план да му није било Новице, Шуја, Ђока, Мирка (то ће рећи: Церовића, Караџића, Маловића, Алексића), Петра Кршикапе, Илије Мијатовића, Милете Рашовића, Маша Јованова Вуксановића, Радула Пекића и Амзе Томића? Овде су ми потребна три последња.

6.

Шћепан Томић, син кнеза Илије који је умро 1830, прозван Амза као што је напред казано, последњи дробњачки кнез по наследству и царском ферману (било је од Томића дванаест кнезова а само један није ишао у Цариград), био је отресит и мудар, па се, по логичном реду, нашао међу завереницима који су убили Смаил-агу Ченгића. Исти Шћепан Томић (није но Амза, било је, рекох, неколика Шћепана), имао је једну кћи чије се име зна. Она је родоначелник дробњачког братства. То је реткост у Црној Гори и Херцеговини. Тамо се само из нужде узимају презимена по женским именима.

Погодили сте (ја још увек мислим да некоме причам и да ме неко заиста слуша). Амзина ћерка звала се Пека. О њој се зна доста. Када је пристасала, дошла на полицу, за удају, дали су је на Пошћење (најлепше дробњачко насеље, око језера, у елипсастом распореду кућа, под белим стенама; било Подстијење па после постало Пошћење). Пеку је довео Станиша Радуловић и с њом добио три сина: Живка, Вукаловићевог устаника, стотинаша и племенског капетана, Радула, који је разгонио Турке на мљетичкој главици када је Ченгићева велика пратња страдала, који је био цењен по речитости и дугачким причама, и Мирка, који није заостајао за старијом браћом, али је место *за осмајрање већ било заузето*, казивао је прота Жугић на чијој окућници је био велики ноћни бој.

Од њих, од поменутих Пекића, дробњачки племенски капетани били су још и Стеван и Душан. Од њих је предратни правник, комита и бановински чиновник с високим рангом Војислав Пекић, а његов син је рођен у Подгорици 1930. и последње године провео је у Лондону, пишући о људима, о скакавцима и Цинцарима.

Хроничар Шибалић од кога смо узели податке о Пекићима, у својој књизи, посебно кити Титовог генерала Павла Пекића и још двојицу који су погинули у партизанима. За Војислава каже да је био учитељ и комита. За сина му ништа.

7.

Смео сам се, наравно, јер хоћу све одједном. Нисам рекао да је Пекин муж Станиша Радуловић погинуо, да је Пека остала удовица, да су се зато њени синови, без оца, прозвали по мајци, дошли у ујчевину, на Превиш, код Томића, и ту се на Амзином имању окућанили. Синови Пекини, Живко, Радуле и Мирко, кратко су живели у Петњици Карацића, оној одакле је Вуково порекло, а то је лепо и укривено место између Превиша и Пошћења. Тамо, у Петњици, за Секулу Карацића удала се Пека по други пут, са Секулом добила децу, па опет остала удовица и с децом из оба брака дошла на Превиш. Сви су добили презиме Пекић. Пекини синови што их је имала с Радуловићем остали су на Превишу, а Пекини синови што их је имала с Карацићем преселили су у Горњу Буковицу, под Дурмитор, на томићке ливаде.

Да би се утврдило сродство (*својсџво* што би рекли у Црној Гори; надам се да та реч није кодирана као *мајтерња*, у матерњем језику, како се почиње звати српски језик у једном делу црногорских кућа, нарочито у владајућим), но, да би се знало својство међу презимењацима, питају која им је слава. Ако је слава иста, од једног су ретка.

Није увек тако. Пекићи на Превишу славе Светог Луку, а Пекићи у Горњој Буковици славе Светог Ђорђија. Нису узели славу по мајци но по очевима, по Радуловићима и Карацићима. Мајчино је име у презимену. И по томе су Пекићи изузетак.

8.

Питао је Мијушко Шибалић, дурмиторски политичар, борац и приповедач, као и Вук Шибалић, спортиста, наставник, суповац и писац књиге о дробњачко-ускочким породицама, као и Стојан Карацић, судија, царински високи службеник, аутор неколико

дробњачких зборника, сви су питали како су Пекићи, мало братство од двије руке, из двоја гаћа, са женским знаком у презимену, како су постали прваци свог краја где је тешко бити на челу ако ниси кућућ, ако немаш иза себе доста пушака, доста мушких глава и уплетених мишица. Питали су, јер су знали да је главарство ишло старим и великим породицама – Церовићима, Караџићима, Шибалићима, раније Косорићима. Препричавали су како је књаз Никола питао под Бријестом (вазда докон у причама), на Цетињу, које је најбоље братство у Дробњаку, а Новица Церовић му одговорио: *Караџићи*. Књаз питао које је најгоре братство у Дробњаку и од Церовића добио исти одговор, с коментарима да их *има највише*.

То се за Пекиће није могло рећи. Њих је било неколико кућа. Али, њихова је одива родила војводу Пиве, ослободиоца пивљанског Лазара Сочицу. (Била је лепа, муж сиромашан, загледао се у њу пивљански војвода Љешевић, узео је иза жива човека, а њен остављени син, касније, добио војводство и целу Пиву. Колико би се могло о томе!) Пекићи су мало братство, *шачица*, али нису били тањевина, били су мудри, учени, учени за своје доба, храбри. Имали су Томиће за леђима. Довољно и за себе и за овакву историју.

9.

(С муком читам. Нико није досадан као Црногорци са својом историјом и са својим прецима. Све је код њих окићено звањима, титулама, медаљама, придевима. Све сердари, војводе, кнезови, стотинаши, командири, капетани – племенски, хеј, не обични, пазите на то, полако с *ћом функцијом*, у њој је била судска, управна и школска власт, у *локалу*, ако је тамо ишта локално – барјактари, прваци, главари, сенатори... Сва је Црна Гора под звањима. Нигде се не увеличава као у малом и ништа као мало не жели да буде велико. То је природан поредак. Није овде реч о реткости.

Ипак, питам се, питам и друге, писца понајпре, коме је данас до овакве приче, ко хоће да се окреће у дробњачке врлети, у невидбог, у *огрлије* где се само понеко *стјаро чељаде савило око вајуре*, коме у савременом начину певања и мишљења може бити занимљива овако невешта, склепана и именима затрпана прича! Да неће писац да учимо дробњачке, морачке, ускочке, пивске, бањске и друге *чићуле*? Да неће с нама у дневне новине, у спискове покојника, на саучешћа, на сахране, онамо где се нико као Црногорци не окупља? Само се тада мире. Од страха и обичаја. Када један другог пита *Шћиа чиници*? добија одговор: *Ницићиа*. *Аљидам ћо овија сахрана сваки дан*. *Највише кад умире онај чићо њећови добро часије*,

а није ми ја жао. У Никшићу се разматра захтев за отварање приватног ТВ студија за пренос сахрана и посмртних говора.

Да је барем о томе. Но западио о Томићима и Пекићима.)

10.

(Имаш право. Гушила нас је *рурална култура*, ако притом може бити говора о другој речи из те нејасне синтагме. Једва смо с гусларима раскрстили, мислим да смо се гусала ослободили, а докопали су нас епичари, с ноге на ногу, полако, као да нико нема другог посла но да слуша њихове дренове шале, неразумљиве речи и широки патос, са отегнутим а, да не испадне *јодница*, ето њине речи!, да личи на паркет. Само понегде, понеко, у беспослици, да би се нечим заговорио, почиње да окупља имена предака, да бележи ко је кога, где и када, а ништа није прецизно, све је испомерано и *пресуто* у *групи суд*. Понекад умеју да воде причу, дуго, до поенте, до ефектног краја, али *не лијци мајарче*, треба то издржати, треба дочекати, треба пренети тону камена да би добио трун литературе.)

11.

Знам, чујем, није ми ново ништа што је у заградама. Моја прича хоће полако, као поточић, па да се повећава. Свака река пресуши ако нема слив. Свака породица се утре ако нема наследника. (Има још оних који воле мудролије.)

Бих како треба. Само ми једно недостаје: не умем. Ево, почео сам о двома одивама, из Превиша, из томићких кула које трају и данас, зидане под ливер, као цркве, а Дуња ми негде *сјркнула*. (Налети ми завичајна реч, отвори слику, открије значења, остави ме, не умем да је прескочим. Стркнути у овом случају значи: нагло утећи, одједном скренути с пута, изненада се изгубити, *сад бијаше њу, крај мене, и колико си руком од руку ушече, ко да њаде у јаму, њу чуј њу види...* Густирам. Не знам шта је доста.)

А Дуња? Чекајте да погледам. Има о томе у дебелој књизи о Дробњаку. Има и у роману *Смаил-аја* Душана Баранина. Давно сам читао. Тамо је једна прилика с Дуњом, која је ћерка попа Сима, унука попа Марка, праунука кнеза Шћепана (који није Амза), чукунукука попа Марка (понављам имена да се види како су Томићи синовима давали име у *ћегово име*, како се тешко снаћи чији је ко, као што је тешко разабрати ко је чији у Војводини где се име сина даје у име оца, па је у родослову свако име исто, код Мађара често, код Срба мање). А почео сам о Дуњи и погледао сам записе о њој.

12.

Поп Симо Марков Томић, из Превиша, Дробњак, ево као да сад почињем, Дуњин отац, рано је умро. Оболио или га је неко убио. Да је од турске руке, о томе бих нашао опширан опис. Чим се за некога каже да је (раније, у старо доба) умро или погинуо, а нема података како је то било, ваља веровати да га је неко од његових, у свађи, у освети, било како, уклонио. Крије историја чињенице као змија ноге. Не смем да огрешим душу, да се замерим Томићима, само ми то треба, и овако ће наћи нешто другачије, због чега ће ми претити, јер сви имамо своју истину када је о пореклу и породицама говор. И иначе.

Дуња је остала с мајком Симуном, родом од Јакића, од јаког братства из суседних Добрих Села. Имала је и једног брата – Теодора. Тепали су му Тешо. Тако су га сви звали. Дробњаци пазе јединце. Они су *кај о лисџу; на џанком се кига*. Теша су дали у школу, у манастир Косијерево, крај Требишњице, у умнину, у жупу, где му је и отац учио. (Нема више косјерићке порте. Потопљена је. Када је најлепши и најплоднији део источне Херцеговине потопљен, два су манастира отишла уз брдо. Као и манастир Пива. Косијерево је дигнуто на источну страну, на скут Црне Горе, код Петровића, а други манастир искрај Требишњице коју је, верује се, Свети Сава водио од извора до ушћа, манастир Добрићево дигнут је под пут који иде од Билеће Требињу. Гачани кажу Билећанима: *Ми смо за вас Требињци*. Можда је обрнуто. Хтео сам нешто духовито.)

13.

Тешо Томић, син попа Сима, Дуњин једини брат, био је у манастиру Косијерево почетком октобра 1840. године, у дане када су на Мљетичку, на коси Жугића, Дробњаци, Ускоци и Морачани опколили Смаил-агу Ченгића, посекали га заједно са седамдесетак бираних пратилаца. (*Није се знало која је злица вища. Није се знало јесу ли муње небеске или сабље.* И тако редом. Годинама.) Причало се шта је на Мљетичку било. Стигао глас у Косијерево. Тешо Томић, по наговору тамошњих калуђера, тајним путевима кренуо у Превиш. Знало се да ће освета бити жестока. Посебно ће бити тражени људи из породица које су послале ратнике на Агу. Тешо је ишао преко Бањана, залазио Никшић, плашио се чекалице у Дуги, дању спавао у јамама, ноћу ишао кроз међе, кроз гору. И то је потрајало.

Мајка Тешова, попадија Симуна, са својом Дуњом, сновала како би могла сина спасити. Узеле њих две, ноћу, кријући, свога

коња под самаром, под врећама и товаријама, отишле на Мљетичак, нашле Агино трупло без главе (о свему се раније распитале), откопале га, натовариле и право у Липник, код Гацка, неколико чела далеко. Бануле пред кулу Ченгића, показале дар и рекле да су то урадиле у замену за Тешову главу. Ченгићи су их мршнули, Агу укопали, дигли му киљан, после и гробник с натписом, а о Тешу ни речи. Теша су (да скратим драматичност) мајка и сестра у својој кући нашле када су се вратиле.

14.

Клела је била у Липнику, у камен затуцала. Кроз сузе је зборила да нико не остане од Новице Церовића и осталих вођа с Мљетичка, да нико не остане од свих које сам под бројем пет поменуо, да нико не остане од Теша Томића и његове сестре Дуње, да нико не остане од Пекића. Була је била жена оног Турчина који је држао у најму једно момчеце из Пиве. О томе постоји прича, више пута објављена, на више начина, увек једнако језива. Момчеце, чобанчић код турских оваца, у гатачкој планини, с доње стане Пиве, нашао је малу реку, понорницу која је нестајала у дубокој шкрипини, међу ваљем и плочама, која је отицала дубоко, нико није знао где осим чобанчета и његовог оца у Пиви, крај манастира, крај реке. Чобанче је понекад узимало из буљука по једну овцу, у договорени са оцем дан, гуркало турску овцу у понорницу, а онамо, крај Пиве, отац чекао, на извору, и брзо овцу носио у омар. Вадио нож, крио кожу, помало меса давао фамилији. Тако неколико година. Све док неко није Турчину казао. Отац је у Пиви, на извору понорнице, нашао свог мртвог сина, извадио га из воде и заједно с њим скочио у мутну Пиву.

15.

У прво пролеће, после Мљетичка, после главног догађаја који означава почетак коначног ослобађања дурмиторског краја од турске управе (зато се локална историја свакочасно враћа на то ливадасто и потпланинско место, валовито као на сликама Драгана Караџића, с малом црквом под црвеним кровом где служе жугићи протонамесници, више манастира Подмладинско, озиданог од сиге која је остала после зидања манастира Морача 1252. године, на некадашње катуне манастирске одакле је ишао километарски млековод, направљен од лубе, од лучеве коре, или од јелове коре, јер је онда све било под гором, под зимзеленом, од Косорића до Зукве и Тушиње, до Борове главе на којој је погинуло

доста оних који су ишли да убију Агу – ту им се одмах осветио Дед-ага Ченгић, син Смаил-агин, у прво пролеће после погибије на Мљетичку), Пекићи су на Превишу почели да дижу своју кулу, од белог камена, с малим прозорима, као пушкарницама, што су често заправо и били, с двоја врата на магази, у приземљу, с троја врата на спрату, за сваког Пекиног сина по једна врата, за Живка, Радула и Мирка.

16.

Пекини синови, по њеној жељи, нашли су десетину сиротних који су за редовну исхрану, неколико страника жита, за кацу мрса и балу сукна, и за оно што им је кришом давано, копали темељ за кућу, у тврђи, у главици, где је била гомила покретног камења, зараслих у јасење и трње. Причало се да је баш ту, у пристранку, одмах после доласка с Дубровска, кнез Тома Балотић направио савардак, пре велике куле која је трајала до Првог светског рата. И веровало се да у прастранку, негде, међу напуклим стенама, стоји запис о судбини Томиног потомства. Надала се Пека да ће јој се сан оданити, онај када јој је непознат човек, у мантији, обријан, црномањаст, рекао да ће злато што је намењено Томићу припасти њеном наследнику, некад, још се не може превидети када. И рекао је долазник у сан да је запис донела жена, странкиња, коју је први Томић, кнез Тома, довео на Превиш. Помињала се као Марија Слаткаменка или Сланкаменка, као Гркиња, као Цинцарка, како кад. О њој је непознати човек Пеки у сан рекао: није тачна прича да друга Томина жена није имала деце. *Имала је, рекао је, кћи која се није удавала, која је родила деце, није рекла чије, сакрила ја док није њроговорило, а онда њустила у томићку децу, којих је толико било да се нису мола њребројити, као и увек што бива у време чуда, у даљини.*

„Ах, да, то пророчанство. Исаије, Захарије и остало видовито друштво.”

„Тома слуша, уверљиво је стрпљив, не нарочито заинтересован, али по обичају неподношљиво учтив.”

17.

Сама са собом, на извору, док је стезала обувачу, мудра Пека, мајка тројице синова који су дизали кућу на месту где им се населио први предак, понављала је две реченице, заправо три, како се касније испоставило, које ће написати њен потомак по жељи долазника у сан. Но, да би се то десило, да би све било по суђајском

реду склопљено, требало је у шкрповима, у зидини, у закопини за нову кућу наћи плочу на којој је уписано да Цинцарка Марија Добрунича, ктиторка превишне цркве, није из неког сланог или слатког камена но да је стигла с обале језера, искрај мале цркве која има камене прагове увијене од стопника, од табана верника који су тамо у проминулим вековима долазили, да ће историју њене породице, њених наследника, по коленима, опширно, унасто, тако густо и целовито, златним словима, описати мршави човек који неће имати сина, који ће бити река речи, мисли и дугачких реченица. То ће бити онај потомак који носи ген малишана коме се не зна отац, а који се презивао Томић, који је, по свој прилици, Пекин директни предак.

Свакодневно је Пека долазила на закопину, превртала старо камење, са сваке стране загледала, тражила да их чисте брезовим метлама и перушкама, да скидају сваку прашку, али записа о злату и наследству није било. Кућа Пекића је без открића сволтана.

18.

Истог пролећа, на Превишу више Шавника, у Дробњаку, Симуна попа Сима Томића, пред ћерком Дуњом, клела је свог јединца да не иде поново у Косијерево. Извадила је обе дојке, легла на улаз у кућу, дојке ставила на камени праг, посула их тамјаном и ситнином од тисовог листа, скинула црну мараму с ресама, прекрила улазну плочу, ону с које се корача у портик, узела у руку крст свога човека и почела да набраја:

Ако оџиџао, сине Тешо, очи у мајке, сунце у сесџире, једини наследниче очевој имена и имања, ако нас овако уџвијељене оџиџавио, габојда џи не ваљало мајчино млијеко, немало се џија од нас укојиџи кад дођеш да нам држиџи оџијело, ако оџиџао, сине Тешо...

Још би Симуна молила и преклињала да јој Тешо није обећао да неће никуд од куће, да ће остати на Превишу, да не може оставити своју очевину, да ће бити *на кући* капетан дробњачки.

Мајка му се дигла и гурнула угарак у жар као што чини божићни полазник. Није јој радост дала да стане у набрајању.

Али, то није дуго трајало. Тешо је отишао...

19.

Овде се зајоне Турџи када им џагне на ум да неџио оџму. Овуда се зајоне вјеџирови када ударе са семољске џоре. Овуда се зајоне косџи када око омара, у џкладовима, зарасџе сјеруџа, џладиџевина, лобода и ломуџина. Овуда се зајоне жене, као џи џио

ћещ да се зајоници од ѿојока до Мрамора, у дујачку њиву, у Цијејац ѿо десној руци, ѿврх крушке, исѿод чечара, до сийне буковине у Обарцима. Овуда ћещ се зајонийи са срѿом у руци када класове дићну ѿщеница и јечам. Овуда ћу се и ја зајонийи као и досад на свакоја ко ми чини немило. Немој да све исѿричам о зајоњењу. Не ваља све казати о Зајонима. Не ваља све рећи на Зајонима. Ваље у сѿранама, сиво и суро, какво било, није само сѿало у врлећаку, није ни мојло, неко ја је нејда довукао, нечим, некако, и сѿавио надглавник некоме. Исѿио ѿако смо ми, чим смо се окућили у Зајонима, ѿрвом ѿрејку који је дао душу Вищњему, њему смо исѿи час ѿослије којања дићли камени крси вище главе.

Не бој се, Дуња, нијеси дощила у мекщину. Неће ѿи ѿрунчић с ѿравезе фалийи док си ѿод именов Маща Јованова. Рекао сам Радулу Пекићу, на Мљетичку, ѿод кућама Жуѿића, у међама, да ћу ѿе ѿазийи. Знам ја щѿа је сироче. Око мене су од чеѿири браѿа. Само ја сам ѿрејкеао. Најмлађи. Било нас је у Јована Вуксанова щесѿина. Један је без ѿорога.

20.

Чим су дошли у поди, Симуна, Тешо и Тешов стриц и Радуле Пекић, Дуња је одвела своју мајку под Мрамор, у велико точило испод којег је некад извирала вода, одакле су узимали плоче да их нижу изнад сандука покојницима, ретко, и за печење хлебова у оцацима и у колибама, у Загонима и у планини. На равну и најширу плочу, ено је и данас, није коцакнула, села је Дуња са Симуном да јој се жали. Није лако с хајдуком. И Машов отац је био у хајдуковању годинама. У том послу је и погинуо на Мљетичку, пре Аге, доста година, 1827, како се рачуна. Дванаест турских глава је одсекао у један дан, на Горњој Морачи, 1820. Машо је у свему на њега. Трже се, прича у сну, излази на врата, слабо спава. Не зове је, али она све чује. По сву ноћ је као на иглама.

Најстарија јетрва је натерала Дуњу да носи црвени кончић у коси, у плетеници. Рекла да тако лепа жена још није у семољске Загоне долазила, да се мора чувати од урока, од чини, од клетве, од зависти, семољског зла.

Све је причала Дуња мајци, журно, да што више наварда, да ништа не сакрије, као што овај сведок чини, заморен, сада ће поноћ, а сутра треба рано. Чекају понедељачки старци који воле књиге. Заборавили да је лепше с Дуњом, на широкој плочи, под Мрамором, у заклону, када се свака изговара као пред свештеником.

Пођани су се вратили на Превиш. Једва су дочекали Дуњу да им у привичине дође. (Збиља, ако не знате, ѿоди су прва посета

родбине невести, а *йрвичине* су први долазак невесте у род. И ја сам те обичаје до малочас био затурио. Случајно су ми дошли као и доста одломака ове превртљиве приче.)

21.

Вратио сам се, пре дестак минута, да пробам написано, да га у себи с почетка прочитам, док ме држи, док сам врућ (касније све бива друкчије, и горе, на моју велику жалост), али сам одмах, под бројем два, видео да сам остао дужан Дуњин акценат. Име Дуња може бити изговорено као соба или као чаша, али Дуња, Машова по обећању и наговору Радула Пекића, родом Томић, која је слободно, онако заводљива и одана, ушла у приповедање које не престаје, које личи на кишу после три дана непрекидног (мислим како да напишем: падања, сливања, ромињања или некако још, али ми се ниједно не допада). Име Дуње Машове није са кратким у, са брзим у. Нећу ни себе ни вас да мучим са четвороименим акцентима у српском језику.) Име Дуња изговара се као име Пека, као ружа, пруга или река. Отегнуто. Као причање њеног потомка Дуњића.

А, рецимо, из истог места, из Превиша, стасали су потомци неке Руже (знам и о њој, али вас поштеђујем, барем у овом случају). Но, они нису као Ружићи из Херцеговине, од Стоца, од којих је професор Жарко, јер је он Ружић, са дугим у. (Можда то некога, осетљивог, примиче онима који су близу. Нека.) На Превишу су Ружићи са брзим у. И били су брзи, јагмени, нарочито на Мојковцу. Очигледно је да женски знакови у презименима нису ништа нашкодрили ни Ружићима (с оба акцента), ни Пекићима. Пекићи, дробњачки, превишки и буковички, сви под дурмиторским ветровима имају дугачко е у свом презимену које је од имена Пека (о којој је овде понешто речено). Само један од њих (отац му је поминути раније Војислав) има убрзано е у свом презимену јер је јединац не само у Пекићима но у српској књижевности. Зато овакво казивање о Пеки и Дуњи има смисла. Иначе...

Овде ћемо предахнути. Јутро је паметније од вечери. (Али ћу ја, бојим се, бити исти.)

8. јануар 2006.